

Фомишин С.В. Современные тенденции развития форм международного деления труда в мировом хозяйстве

Раскрыты тенденции развития форм международного деления труда в современном мировом хозяйстве. Подчеркнуто, что особенный масштаб такое сотрудничество приобрело в отраслях, которые порождены НТР. Установлено, что МПП стал результатом многовекового развития производительных сил, углубления национального общественного деления труда и привлечения в систему мировых хозяйственных связей новых национальных производств, что повлеклось к интернационализации производства в целом.

Ключевые слова: международное деление труда, научно-техническая революция, международная специализация, международная кооперация.

Fomishin S.V. Modern trends of development forms of international division of labor in the world economy

Explores trends in the forms of international division of labor in the modern world economy. Emphasized that the special scale of this cooperation came in areas which were the outcome of STR. It is set that MPP became the result of centuries-old development of productive forces, deepening of national public division of labour and bringing in in the system of world economic connections of new national productions, that was drawn to internationalization of production on the whole.

Keywords: international division of labor, scientific and technological revolution, international specialization, international cooperation.

УДК 336.71 (477)

*Аспір. В.В. Фостяк – Університет банківської справи
НБУ, м. Київ*

**ФУНКЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Розглянуто функції банківського капіталу, визначено їх теоретичне значення та практичне застосування банківськими установами в забезпеченні розвитку банківської системи України та розроблено їх класифікацію. Встановлено, що капітал банку є динамічним, функціональним утворенням, який забезпечує поточну банківську діяльність від початку його утворення. Своєю функціональністю банківський капітал забезпечує збереження довіри до банків з боку населення, а здійснення поточних та стратегічних функцій реалізує фінансову стійкість банківської системи.

Постановка проблеми. Банківський капітал є однією з поширених економічних категорій, яка є як одним із основних показників фінансової стійкості банку у процесі розвитку банківської системи України. Ефективне та надійне функціонування банківської системи – важливий інструмент акумуляції вільних коштів та кредитування економіки, що сприяє розвитку національної економіки. Зазначимо, що банківський капітал дає змогу банку здійснювати розширення активних операцій і забезпечує належний рівень конкурентоспроможності банків та банківської системи загалом. Функціональність банківського капіталу певною мірою забезпечує виконання основних функцій банків. Це чітко простежується через функції, які виконує банківський капітал. Враховуючи це, визначення функцій банківського капіталу є актуальним питанням у процесі забезпечення розвитку банківської системи України.

Аналіз досліджень та публікацій. Питання визначення функцій банківського капіталу розглянуто у працях М. Алексеєнка, Ж. Довгань, О. Дзюблюка, А. Вожжова, З. Васильченко, М.А. Козоріз та зарубіжних вчених Г. Фе-

тисова, П. Роуза. Проте досвід визначення функцій банківського капіталу ученими у цьому питанні не завершується остаточною концепцією аналізу функцій банківського капіталу. Функції банківського капіталу можна розглядати дедалі конкретніше, що дасть змогу виявити їхню вагому роль та значущість у виконанні основних функцій банку загалом.

Метою цієї роботи є аналіз функцій банківського капіталу в забезпеченні розвитку банківської системи України.

Викладення основного матеріалу. Розгляд функцій, які виконує капітал банку, є певним забезпеченням проведення банківських операцій, що виражає ознаку його функціонування. У зарубіжній та вітчизняній літературі існують різні підходи до визначення функцій банківського капіталу. Найголовнішими функціями вважають: захисну, оперативну та регулятивну, а також згідно з законом України "Про банки та банківську діяльність", ці функції є визначальними:

- захисна функція дає змогу банку проводити операції у разі виникнення втрат чи непередбачуваних збитків;
- оперативна дає змогу створювати фінансовий резерв або своєрідний запас у разі виникнення непередбачених умов чи збитків;
- регулятивна функція пов'язана винятково у відношенні та зацікавленості суспільства в успішному функціонуванні банків. Національний банк України здійснює оцінку та контроль за діяльністю банків за встановленими нормативами, нормативи адекватності основного та регулятивного капіталу [1].

Такі самі функції визначають вчені М. Алексеєнко [2, с. 50], О. Дзюблюк [3, с. 28]. Інші автори виділяють тільки дві функції гарантійно-захисну і оперативну. З. Васильченко, крім основних функцій, виділяє функцію, заради якої функціонує банківський капітал – привласнення максимальних прибутків [4, с. 60]. А. Вожжов у своїй монографії описує стартову функцію, як першопочатковий капітал, ресурсно-потенціальну, тобто капітал має властивість "притягувати" фінансові ресурси за рахунок клієнтських залучених і позичених коштів, розпорядчо-розподільна функції банківського капіталу, що означає що доля статутного фонду, як основна частина капіталу банку, належить його учасникам визначає їх можливість в управлінні банком (розпорядча) і в отриманні частини прибутку пропорційно частині в статутному капіталі при розподілі дивідендів (розподільна) [5, с. 162-164]. П. Роуз визначає такі функції банківського капіталу, як "гроші на чорний день" від захисту банкрутства, забезпечення засобів для створення, організації та функціонування банку, підтвердження довіри до клієнтів банку, регулятор росту банку, забезпечення засобів організаційного росту для розроблення нових послуг [6, с. 445].

Окремі автори до названих функцій виділяють інші функції, наприклад капітал забезпечує доступ до ринків фінансових ресурсів і захищає банки від проблем ліквідності або капітал стримує зростання та обмежує ризик. З названих вище функцій ми можемо зазначити, основні функції – захисну, оперативну та регулятивну визнають всі автори, що і визначено законодавством України.

Охарактеризуємо детальніше ці основні функції. Під захисною функцією розуміють можливість виплати компенсації вкладникам у разі ліквідації банку, а також збереження платоспроможності шляхом створення резерву на

ті активи, які дають змогу банку функціонувати, незважаючи на загрозу збитків. При цьому однаково пропонується, що більша частина збитків покривається не за рахунок капіталу, а за рахунок поточних доходів банку. На відміну від більшості підприємств іншого профілю, збереження платоспроможності комерційного банку забезпечується лише частиною власного капіталу.

Капітал виконує роль буфера і дає змогу банку продовжувати фінансові операції, навіть у разі виникнення великих непередбачених витрат. Для фінансування таких витрат існують певні резервні фонди, включаються у власний капітал, а в разі виникнення неплатежів клієнтів для покриття збитків використовується частина акціонерного капіталу. Захисна функція полягає в тому, що власним капіталом банку покриваються збитки і оплачуються зобов'язання перед вкладниками.

Оперативна функція банківського капіталу передбачає асигнування власних засобів на купівлю землі, приміщення, обладнання, а також створення фінансового резерву на випадок непередбачених збитків. Важливо зазначити, що банки надають перевагу розміщувати невеликий обсяг власних засобів в активи такого роду. З іншого боку, власний капітал, розміщений в матеріальні активи, можна віднести до захищеного, оскільки в ситуації фінансової кризи його активи можна реалізувати і хоча б частинами розрахуватися за своїми зобов'язаннями.

Виконання регулятивної функції власного капіталу банку базується на зацікавленні суспільства в успішному функціонуванні банківської системи. За допомогою показника власного капіталу органи контролю здійснюють нагляд за діяльністю банків. При цьому вимоги до власного капіталу банку стосуються і його мінімальної величини, а також охоплюють обмеження за активами та умовами купівлі активів іншого банку. Економічні нормативи, встановлені Національним банком України, також базуються на величині власного капіталу банку.

З нашого погляду, банківський капітал та його складники виконують такі поточні та стратегічні функції. Поточні функції визначають властивості реалізації банківського капіталу від початку його акумулювання до відтворення у практичній реалізації. Стратегічні функції визначають пріоритетно-стратегічні властивості банківського капіталу у розвитку та діяльності банку та банківської системи загалом.

Банківський капітал та його складники, на наш погляд, виконують такі поточні функції:

1. Інвестиційна функція банківського капіталу – відповідно, коли створюється банк, капітал у формі статутного капіталу забезпечується підприємством, державою чи конкретною особою необхідними коштами для здійснення банківської діяльності, є засобом для функціонування та розвитку банку до часу акумулювання достатнього обсягу залучених і позичених коштів.

2. У разі форс-мажорних обставин, що стосується втрати нематеріальних активів банку, а також непередбачених ситуацій у разі втрати основних засобів банку капітал банку забезпечує страхову функцію для коштів вкладників і кредиторів. Ця функція дає змогу забезпечити безперервну діяльність, зокрема обслуговування клієнтів, здійснення операцій. Різні збитки покрива-

ються за рахунок резервів, які входять до складу капіталу. У разі нестачі резервів на покриття збитків, коли сформованих коштів не вистачає, вони покриваються за рахунок статутного капіталу, а не за рахунок залучених або позичених коштів [57, с. 73].

3. Банківський капітал виконує функцію інноваційності. Упродовж діяльності банку відбувається розподіл між акціонерами банку при виявленні доходів і виплати дивідендів за акціями, проходить розподіл між фондами банку, зокрема частина банківського капіталу та його складників іде на збільшення статутного капіталу та підвищення рівня капіталізації банку. Таким чином, оновлюється власний капітал банку та створюється можливість створення нових продуктів і послуг.

4. Капітал виконує гарантійну функцію, наприклад, якщо банк опиняється в кризовій ситуації, то сформовані за рахунок власного капіталу активи слугують додатковим джерелом погашення його зобов'язань перед вкладниками і кредиторами, які є пріоритетними порівняно з інтересами власників банку. Тому, чим більший у банку обсяг власного капіталу, тим більший буде рівень довіри до нього з боку клієнтів, навіть за поточної збиткової діяльності. Це забезпечує керівництву банку та його регулятивному органу додатковий резерв часу для виводу банку з кризової ситуації. Якщо ж банкрутства банку не вдається уникнути або він ліквідується, то негативні для кредиторів і вкладників наслідки у висококапіталізованого банку будуть значно менші, ніж у слабокапіталізованого. Банківський капітал повинен бути більшим від достатньо забезпеченого для того, щоб впевнити позичальників та вкладників у тому, що вони вчасно зможуть отримати кредит чи забрати депозит, навіть у кризові періоди економіки.

Для вкладників банків, які не є учасниками фонду гарантування вкладів населення, і для кредиторів банківський капітал є кінцевим і єдиним джерелом погашення зобов'язань банків. І чим вища частка власного капіталу в активах таких банків, тим вища гарантія повернення вкладів та позичок. Але і для банків – членів фонду гарантування вкладів населення – ця функція не втрачає свого значення. Адже не всі їх зобов'язання перед вкладниками компенсуються з фонду гарантування в повних обсягах і тоді не компенсовані суми повинні відшкодовуватися за рахунок капіталу банків. Понад це, гарантовані виплати вкладів повинні повертатися державному фонду з доходів від реалізації збанкрутілого або ліквідованого банку.

5. Превенційна функція банківського капіталу спрямована на запобігання ризику діяльності банку. Достатній обсяг капіталу банку відповідно забезпечує зменшення ризику та на макроекономічному рівні забезпечує економічну безпеку банку. Достатність банківського капіталу регулюється відповідними економічними нормативами, встановленими на законодавчому рівні, таким чином достатній розмір банківського капіталу повинен відповідати встановленим вимогам в разі зміни чинного законодавства, у кризових ситуаціях, непередбачених ситуаціях, спричинених з боку конкурентів.

6. Контрольна функція банківського капіталу полягає в тому, що статутний капітал дає змогу виявити ступінь участі акціонера, брати участь в управлінні банківською установою. Випуск простих акцій дає змогу банку от-

римати додаткові кошти у безстрокове користування, збільшити капітал банку, що дає змогу нарощувати обсяг активних операцій. Якщо прибуток відсутній чи невеликий, то власники можуть не отримувати дивіденди. Власники привілейованих акцій не беруть участі в управлінні банком, але мають право на отримання фіксованого розміру дивідендів. Якщо пакет звичайних акцій і пакет привілейованих акцій у сумі перевищують 10 %, потрібен дозвіл НБУ на істотну участь власника. Контрольна функція дає змогу виявити ступінь участі власників в управлінні банком.

7. Нормативна функція банківського капіталу полягає у тому, що наглядові органи, встановлюючи величину статутного капіталу, впливають на діяльність комерційного банку загалом.

8. Мобільна функція банківського капіталу дає змогу створювати додаткові вливання у статутний капітал банку та збільшувати капіталізацію банку, створювати додатковий резервний капітал, оскільки вкінці поточного фінансового року банківський капітал розподіляється між акціонерами банку при виявленні доходів і виплаті дивідендів по акціях.

9. Функція доходності банківського капіталу полягає у тому, що чим більший обсяг капіталу банку, тим більший обсяг операцій він може проводити, внаслідок чого збільшуються можливості одержання доходу або прибутку. Від наявності стабільного, достатнього розміру банківського капіталу залежить періодичне отримання та зростання прибутку банку.

10. Досліджуючи призначення власного капіталу банку, потрібно додатково виділити оціночну функцію, яка виявляється в тому, що саме обсяг власного капіталу дає змогу попередньо оцінити ринкову вартість, фінансову стійкість і надійність банківської установи, а це визначається роллю власного капіталу як одного з найважливіших показників діяльності банку.

11. Координуюча функція банківського капіталу дає змогу визначити власників банківської установи за допомогою акціонерного капіталу банку, який дає змогу виявити частки акціонерів у статутному капіталі. Завдяки цій функції визначається право власності та користування банківським капіталом.

12. Банківський капітал виконує сукупну функцію, завдяки якій сукупність вільних грошових коштів фізичних та юридичних осіб нагромаджуються для їх подальшого використання у грошовому обороті як банківської системи так і всієї національної економіки.

Серед функцій, які виконує банківський капітал, можна виділити стратегічні функції:

1. Комунікаційна функція банківського капіталу, завдяки якій висвітлення фінансової звітності, величина банківського капіталу стимулює розвиток конкурентного середовища між банківськими установами.

2. Індикативна функція банківського капіталу, яка сприяє фінансовій стійкості та розвитку банківської системи загалом.

3. Мобілізаційна функція, яка полягає в тому, що частина банківського капіталу іде на формування кредитних ресурсів банку, які розміщуються серед суб'єктів господарювання і сприяють розвитку реального сектору економіки та підвищенню економічного зростання країни.

4. Стимулювальна функція банківського капіталу, що забезпечує поступове розширення банківського бізнесу, банківських операцій та послуг, створення нових продуктів, максимально ефективно стимулює роботу банківської установи.

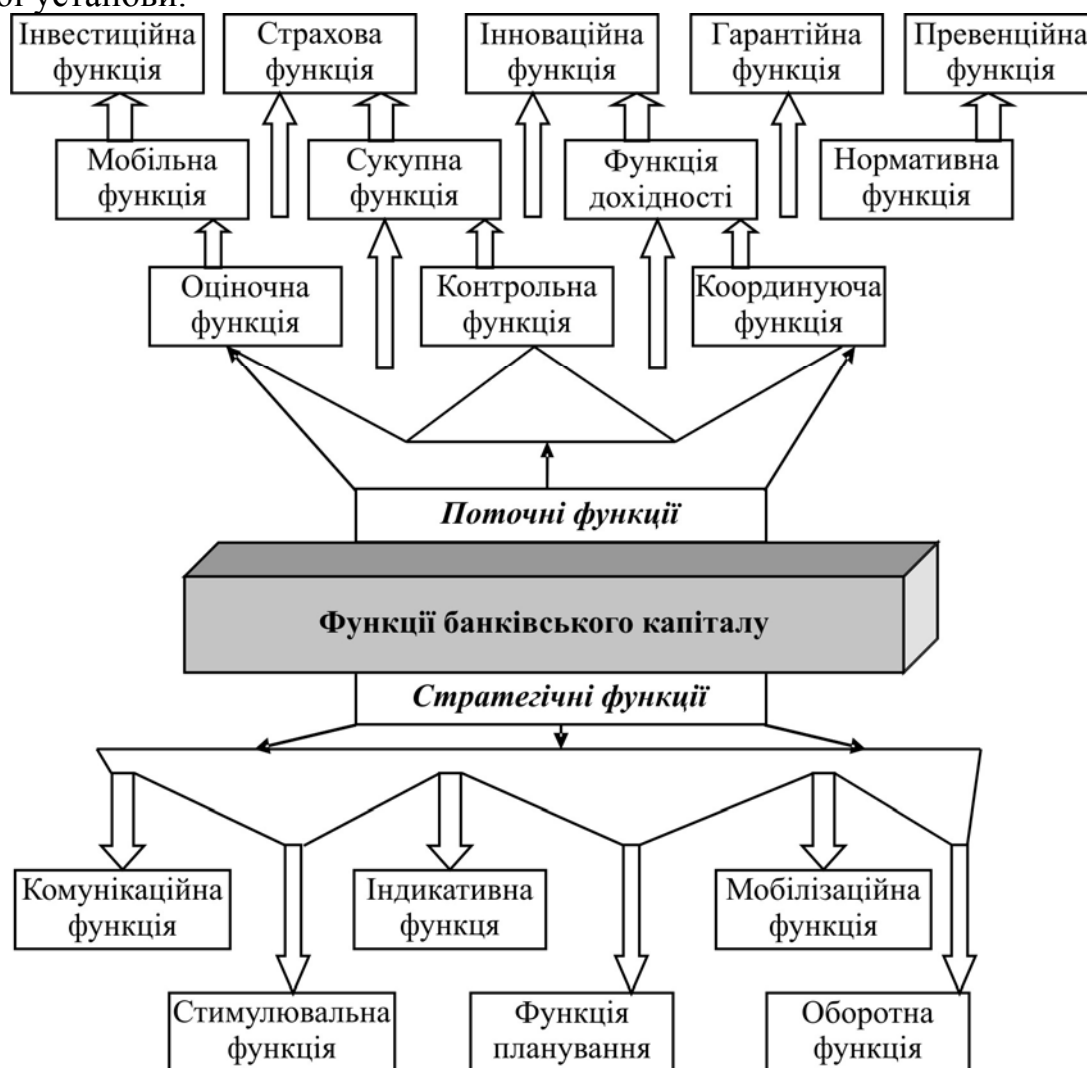

Рис. Функції банківського капіталу та його складників
(авторська розробка)

Але сутність цієї функції полягає ще у тому, що зміна обсягу власного капіталу та його частки в ресурсах банку впливає на інтереси його власників та менеджменту. Це пов'язано насамперед з тим, що власний капітал є безплатним ресурсом для банку як суб'єкту бізнесу. Чим більшим обсягом таких безоплатних ресурсів володіє банк, тим меншими будуть його операційні витрати, зокрема відсоткові, і тим більший обсяг прибутку зможе забезпечити менеджмент банку за цього обсягу доходів. А збільшення обсягів прибутку створює джерело для збільшення соціальних виплат та покращення умов праці колективу банку, в тому числі його керівництво. У цьому ракурсі стимулювальна функція через вплив на матеріальні інтереси банку протидіє знижувальній динаміці частки капіталу в ресурсах та в активах банку [8, с. 295]

5. Функція планування, за допомогою якої формування капіталу банку спрямовується на певні цілі у довгостроковому періоді: здійснення стратегічного інвестування, довгострокового кредитування для виходу на зовнішні ринки і здійснення міжнародного банківського бізнесу.

6. Обігова функція банківського капіталу, яка полягає в обіговості виробничого процесу, оскільки здійснюється кругообіг: за рахунок банківського капіталу здійснюється кредитування економіки, а за рахунок кредитних коштів формується більша частина оборотних коштів підприємств, а потім знову повертаються у банк.

Висновки. Визначена сутність та функції банківського капіталу дають змогу зробити висновок, що капітал банку є динамічним, функціональним утворенням, що забезпечує поточну банківську діяльність від початку його утворення. Своєю функціональністю банківський капітал забезпечує збереження довіри до банків з боку населення, а здійснення поточних та стратегічних функцій реалізує фінансову стійкість банківської системи.

Література

1. Закон України "Про банки і банківську діяльність" // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. – 2009. – № 2. – С. 4-40.
2. Алексєнко М.Д. Капітал банку: питання теорії і практики : монографія / М.Д. Алексєнко. – К. : Вид-во КНЕУ, 2002. – 276 с.
3. Дзюблюк О.В. Комерційні банки в умовах переходу до ринкових відносин : монографія / О.В. Дзюблюк. – Тернопіль : Вид-во "Збруч", 1996. – 140 с.
4. Васильченко З. Реструктуризація та реорганізація : монографія / З. Васильченко. – К. : Вид-во "Кондор". – 2004. – С. 528.
5. Вожжов А.П. Процессы трансформации банковских ресурсов : монография / А.П. Вожжов. – Севастополь : Севастопольский НТУ, 2006. – 339 с.
6. Роуз П.С. Банковский менеджмент : пер. с англ. 2-го изд. – М. : Изд-во Дело Лтд, 1995. – С. 710.
7. Фетисов Г.Г. Устойчивость коммерческого банка и рейтинговые системы ее оценки. – М. : Изд-во "Финансы и статистика", 1999. – С. 33-39.
8. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlut/17_6/143.

Фостяк В.В. Функции банковского капитала в обеспечении развития банковской системы Украины

Рассмотрены функции банковского капитала, определены их теоретическое значение и практическое приложение банковскими учреждениями в обеспечении развития банковской системы Украины и разработана их классификация. Установлено, что капитал банка является динамическим, функциональным образованием, который обеспечивает текущую банковскую деятельность от начала его образования. Своей функциональностью банковский капитал обеспечивает сохранение доверия к банкам со стороны населения, а осуществление текущих и стратегических функций реализует финансовую стойкость банковской системы.

Fostyak V.V. Functions of bank capital in ensuring the development of the banking system of Ukraine

The functions of bank capital are considered, defined their theoretical significance and practical application of banking institutions in ensuring the development of the banking system of Ukraine and operated their classification. It is set that a capital of bank is dynamic, functional education, which provides current bank activity from the beginning of his education. A bank capital provides the maintainance of trust the functionality to the banks from the side of population, and realization of current and strategic functions will realize financial firmness of the banking system.